

УДК 336.717.3

Радченко О.В.  
кандидат економічних наук,  
начальник філії

Сумського обласного управління АТ «Ощадбанк»

## ВПЛИВ ДОЛАРИЗАЦІЇ НА КОН'ЮНКТУРУ ДЕПОЗИТНОГО РИНКУ

### IMPACT OF DOLLARIZATION ON THE CONDITIONS OF THE DEPOSIT MARKET

#### АНОТАЦІЯ

У даній статті розглядається поняття доларизації в контексті її впливу на кон'юнктуру депозитного ринку. Виявлено основні причини виникнення доларизації економіки та досліджено основні способи їх усунення. Також визначено, що під час оцінювання загального рівня доларизації економіки обов'язковим етапом аналізу є визначення рівня доларизації на депозитному ринку. В роботі досліджено світову статистику доларизації депозитів, в тому числі, й вітчизняну ситуацію.

**Ключові слова:** доларизація, депозити, депозитний ринок, кон'юнктура депозитного ринку, доларизація депозитів.

#### АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматривается понятие долларизации в контексте ее влияния на конъюнктуру депозитного рынка. Выявлены основные причины возникновения долларизации экономики и исследованы основные способы их устранения. Также определено, что при оценке общего уровня долларизации экономики обязательным этапом анализа является определение уровня долларизации на депозитном рынке. В работе проведено исследование мировой статистики долларизации депозитов, в том числе и отечественную ситуацию.

**Ключевые слова:** долларизация, депозиты, депозитный рынок, конъюнктура депозитного рынка, долларизация депозитов.

#### ANNOTATION

This article discusses the concept of dollarization in the context of its impact on the conditions of the deposit market. The basic causes of dollarization of the economy were investigated and studied basic ways to address them. Also there was determined that when assessing the general level of dollarization of the economy must step analysis is to determine the level of dollarization of the deposit market. In this work the global statistics of dollarization of deposits, including the national situation, also were studied.

**Keywords:** deposit, deposit market supply in the deposit market, savings, deposit insurance system.

**Постановка проблеми.** Проблема доларизації економіки актуалізується в період фінансових криз в країнах – іноземна валюта починає домінувати в структурі грошової маси і розрахунках, збільшується частка активів в іноземній валюті на фінансовому ринку. Крім того, іноземна валюта починає замінювати ряд функцій національної, наприклад, міри вартості, засобу обороту, засобу накопичення тощо. Зазвичай, коли мова йде про доларизацію, розрізняють її два види: офіційну та неофіційну (тіньову). Найпопулярнішим різновидом доларизації є неофіційна, ключовою особливістю якої є відсутність в іноземній валюті законодавчого статусу, тобто неофіційна доларизація передбачає заміщення іноземною валютою функцій національної без наділення іноземної валюти юридичним статусом. Депозитний ринок, як невід'ємна

складова фінансової системи, також деформується під впливом доларизації. Це проявляється у співвідношенні між обсягом депозитів в національній та іноземній валютах сукупного депозитного портфеля. Оскільки депозитний ринок в структурі банківської системи забезпечує її ресурсну базу, від того, яка валюта переважає на ньому, визначатиметься поточна кон'юнктура ринку та перспективи її розвитку в майбутньому.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідженням впливу доларизації на кон'юнктуру депозитного ринку країн світу і України займалися як вітчизняні, так і зарубіжні науковці: Д. Гусейнов [3], О. Жолудь, І. Піонтківська [6], О. Гаврилишин, П. Гонохан (P. Honohan, 2002) [2] та ін.

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.** Коли мова йде про країни із перехідною економікою, проблема доларизації виходить на перший план. На основі світового досвіду, можна з впевненістю сказати, що доларизація здійснює негативний вплив на ряд економічних аспектів, зокрема, на структуру попиту на гроші, ведення грошово-кредитної політики, сприяє витісненню національної валюти, що спричиняє до втрати економічного суверенітету країною. Оскільки депозитний ринок безпосередньо пов'язаний із грошовим ринком, проблема доларизації депозитів також є важливою і потребує особливої уваги зі сторони дослідників. Важливо не просто кількісно виміряти частку іноземних вкладів, а й провести якісний аналіз їхнього впливу на кон'юнктуру депозитного ринку.

**Мета дослідження** є розкриття сучасного стану проблеми доларизації економіки в контексті виявлення її впливу на кон'юнктуру депозитного ринку.

**Виклад основного матеріалу.** Рівень доларизації економіки є своєрідним індикатором проблемності в системі управління економікою держави. Основна проблема полягає в тому, що в країнах, де рівень доларизації вищий ніж критичне значення, значно ускладнюється процес ведення грошово-кредитної політики, оскільки інструменти центрального банку стають недовіреними для управління значними валютними потоками. Таким чином, зростає системний фінансовий ризик: централь-

ний банк позбувається можливості виступати в ролі кредитора останньої інстанції через ріст імовірності дефіциту ліквідності фінансової системи в іноземній валюті; з'являються валютні неспівпадіння, які посилюють кредитний ризик в іноземній валюті.

Оскільки процес доларизації охоплює не тільки банківський сектор, виділяють наступні методи її оцінки [4]:

- рівень доларизації цін;
- рівень доларизації платежів реального сектору;
- рівень доларизації заощаджень реального сектору економіки;
- загальний рівень доларизації активів реального сектору економіки (зобов'язань банківської системи);
- рівень доларизації депозитів банківської системи.

Як бачимо, комплексна оцінка рівня доларизації економіки ні в якому разі не обходиться без її ідентифікації на депозитному ринку. Це пояснюється тим, що саме кон'юнктура депозитного ринку є віддзеркаленням реальної ситуації насиченості ринку іноземною валютою. Цілий ряд сучасних науковців у своїх роботах наголошують на тому, що під час вирішенні проблеми доларизації економіки необхідно усувати не її наслідки, а причини. Розглянемо деякі із причин та визначимо шляхи їх усунення (табл. 1).

Внаслідок цих причин банки на депозитному ринку стикаються із проблемою залученням депозитів фактично з їхнім відтоком в розрахунок національної валюти, що, відповідно, формує основу для здорожчання кредитування і скорочення кредитних термінів внаслідок чого перед банком з'являється ризик втрати ліквідності.

Світова статистика свідчить, що найвищий рівень доларизації депозитів спостерігається в країнах із перехідною економікою та тих, що розвиваються (рис. 1). Основною причиною такої ситуації є низький рівень довіри учасників ринку до банківської системи, а також негативні очікування, викликані високими темпами росту інфляції.

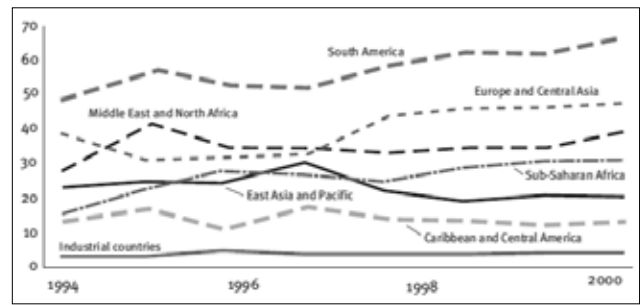


Рис. 1. Динаміка зміни частки депозитів в іноземній валюті в розрізі регіонів світу протягом 1994–2000 рр. [1]

Як бачимо із рисунку 1 найвищий рівень доларизації депозитів спостерігається на ринку країн Пд. Америки. За статистичними даними центральних банків деяких європейських країн та країн, які представляють Європейсько-Азіатський економічний союз, розглянемо більш детально рівень доларизації депозитів в розрізі окремих країн (рис. 2).

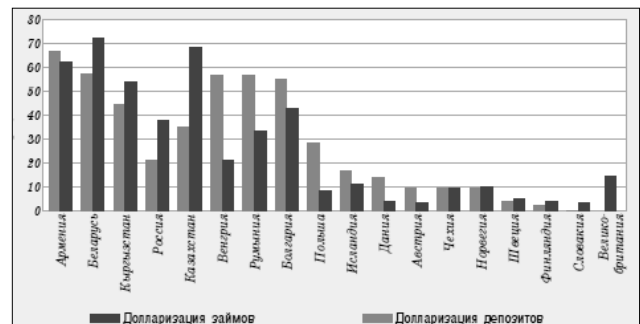


Рис. 2. Рівень доларизації кредитів та депозитів в європейських країнах та країнах Європейсько-Азіатського економічного союзу протягом 2015–2016 рр., % (лівій стовпчик – доларизація депозитів, правий – кредитів)

В контексті нашого дослідження нас цікавитиме інформація про рівень доларизації депозитів. З огляду на динаміку зміни саме лівого стовпчика на рис. 2, можна сказати, що дійсно припущення про те, що в країнах із нижчим рівнем розвитку економіки спостері-

Таблиця 1

**Перелік основних причини виникнення доларизації економіки та шляхи їх усунення**

Причина	Спосіб усунення
Високий рівень інфляції і таргетування обмінного курсу	- встановлення гнучкого обмінного курсу; - реалізація заходів, спрямованих на зниження та стабілізацію інфляції; - діяльність центрального банку в напрямку формування сприятливого фінансового ринкового середовища та створення додаткових економічних стимулів до доларизації економіки
Макроекономічна волатильність	- підтримка позитивних очікувань та довіри учасників ринку
Страх перед плаваючим обмінним курсом, викликаний розривом балансових позицій	- посилення диференціації резервних вимог в першу чергу центральним банком
Недооцінка кредитного ризику нехеджованих позичальників	- підвищення ефективності функціонування ліквідного валютного ринку із надійними механізмами ціноутворення (спотовий, форвардний тощо)

Джерело: складено автором на основі [5]

гається вищий рівень доларизації (Вірменія, Білорусь).

В Україні ситуація доларизації депозитів змінювалась протягом останніх десяти років наступним чином (рис. 3).



Рис. 3. Динаміка зміни доларизації депозитів протягом січня 2006 – березня 2016 рр., % [7]

За даними НБУ станом на кінець 2013 р. частка валютних депозитів в структурі депозитного портфеля складала 42% (21,7 млрд грн.), а на кінець I кварталу 2016 р. – 54,5% (12 млрд дол.). Як бачимо, в абсолютному вимірі прослідковується значне скорочення доларизації, однак завдяки непрямим методам оцінювання було визначено обернену ситуацію – збільшення кількості валютних ресурсів на руках населення. Дана статистика скоріше обумовлена тими заходами, які були спрямовані на скорочення доларизації, та економічним становищем країни в останні два роки: банківська криза, суворі адміністративні обмеження на вилучення коштів із банківських рахунків. Крім того, не менш важливим також є вплив реформ вітчизняної банківської системи, зокрема, реформи «очищення». Фонд гарантування вкладів фізичних осіб відшкодував вкладникам їхні валютні депозити у гривні, курс якої на момент виплат міг значно відрізнятися від ринкового.

НБУ також стверджує, що обсяги готівки в іноземній валюті, яка обертається поза межами банківської системи на кінець 2015 р., становила понад 84 млрд дол., що співмірно із річним рівнем ВВП Україна за 2015 р. Кількість валюти на руках населення збільшилась за рахунок переказів із-за кордону, а також неттокупівлі валюти в Україні. Таким чином, має місце розвиток так званої «чорної» економіки паралельно із реальною, що гальмує її розвиток

і створює основу для постійної дестабілізації кон'юнктури депозитного ринку.

**Висновки.** Отже, депозитний ринок та його кон'юнктура є надзвичайно чутливими до процесу доларизації економіки. Динаміка зміни обсягів депозитів в іноземній валюті в структурі депозитного портфеля України свідчить про страх вкладників зберігати свої заощадження в національній валюті, навіть з урахуванням вищих відсоткових ставок, які пропонують вітчизняні банки на протипагу депозитам в іноземній валюті. Така ситуація є відображенням постійним ростом темпів інфляції в країні та негативним очікуваннями населення в цьому напрямку. Крім того, реформування вітчизняної банківської системи в напрямку скорочення кількості діючих банків, а також консолідаційні процеси, породжують відчуття недовіри до системи в цілому. Таким чином, про стабілізацію кон'юнктури депозитного ринку України та встановлення рівноважної відсоткової ставки на ньому говорити зарано. Потрібно провести ще цілий комплекс додаткових заходів спрямованих на скорочення обсягів доларизації або ж її переорієнтування в площину реальної економіки.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. De Nicolò, Gianni, Patrick Honohan, and Alain Ize. 2003. "Dollarization of the Banking System: Good or Bad?" Policy Research Working Paper 3116. World Bank, Washington, D.C.
2. Honohan P., Anqing S. Deposit Dollarization and the Financial Sector in Emerging Economies // Development Research Group The World Bank, 2002.
3. Гусейнов Д.А. Долларизация депозитов и кредитов в России и реальные процентные ставки / Д.А. Гусейнов // Аудит и финансовый анализ. – 2012. – № 2. – С. 1–9.
4. Гусейнов Д.А. Долларизация как феномен международных валютно-финансовых отношений / Д.А. Гусейнов // Диссертация на соискание ученой степ. канд. экон. наук – Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова, Москва, 2015. – С. 234.
5. Демиденко М. Долларизация: причины и пути решения проблемы / М. Демиденко, Н. Мирончик, А. Кузнецов // Банкаўскі веснік, Снежань 2016. – С. 3–10.
6. Жолудь О. Долларизація та чорний ринок валюти в Україні: причини, обсяги, наслідки для економіки та політики / О. Жолудь, І. Піонтківська // Центр економічної стратегії, 2016. – С. 19.
7. Основні показники діяльності банків України / Сайт Національного банку України // Режим доступу : [https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art\\_id=34661442&cat\\_id=34798593](https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593)